

Minister van Infrastructuur en Waterstaat
Postbus 20901
2500 EX Den Haag
t.a.v. Ing. R. Tieman

Onderwerp

Gebiedsadvies provincie Zuid-Holland op het Schetsontwerp
Nieuwe Luchtruimindeling.

GS brief

Contact

E. Kommeren
ec.kommeren@pzh.nl

Provinciehuis

Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum

23-9-2025

Ons kenmerk

PZH-2025-880199133
DOS-2025-0003082

Uw Kenmerk

IENW/BSK-2025/116382

Bijlage:

1

Hooggeachte heer Tieman,

Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) werkt aan een herziening van het Nederlands luchtruim, zoals opgenomen in het Schetsontwerp Nieuwe Luchtruimindeling. Provincies zijn gevraagd hiervoor een gebiedsadvies op te stellen. Met deze brief bieden wij u namens de provincie Zuid-Holland ons definitieve gebiedsadvies aan.

De herziening van het luchtruim raakt Zuid-Holland in hoge mate. De kwaliteit van de leefomgeving van onze inwoners staat onder druk. We maken ons zorgen over geluid, luchtkwaliteit en de gevolgen daarvan voor de gezondheid. Ook de verwevenheid met woningbouwopgaven, economische ontwikkelingen en natuurwaarden is groot. Daarnaast vraagt dit proces om een solide bestuurlijke samenwerking, met goede governance-afspraken tussen Rijk en regio.

Onze zorgen richten zich met name op twee rode draden:

1. *Het waarborgen van een gezonde en leefbare omgeving voor inwoners*, waarbij geluid, luchtkwaliteit en gezondheidseffecten een centrale toetssteen moeten zijn.
2. *De samenhang met andere ruimtelijke en maatschappelijke opgaven*, waaronder de grote woningbouwopgave, de energietransitie en de bescherming van kwetsbare natuurgebieden.

Wij vragen u om deze belangen nadrukkelijk mee te wegen en te borgen in de verdere uitwerking van het schetsontwerp. In de bijlage treft u een nadere uitwerking van onze adviespunten, geordend rond drie hoofdthema's:

1. Kwaliteit van de leefomgeving
2. Woningbouw en ruimtelijke samenhang
3. Governance en samenwerking (Bestuurlijke Regie Schiphol en NOVEX Schiphol)

Wij zien uw verdere stappen met belangstelling tegemoet.
Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,
secretaris,

voorzitter,

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

mr. A.W. Kolff

Bijlagen

- Gebiedsadvies Provincie Zuid-Holland op het Schetsontwerp voor de nieuwe indeling van het luchtruim

Bijlage 1: Gebiedsadvies provincie Zuid-Holland op het Schetsontwerp Nieuwe Luchtruimindeling

1. Kwaliteit van de leefomgeving

De herziening van het luchtruim heeft directe gevolgen voor geluid, luchtkwaliteit, nachtrust en gezondheid. Toch wordt vaak uitgegaan van de gedachte dat de omgeving zich moet aanpassen aan de vliegoperaties van Schiphol, in plaats van dat woningbouw en de kwaliteit van de leefomgeving leidend zijn.

Het schetsontwerp met de hoofdlijnen voor de nieuwe indeling van het Nederlandse luchtruim heeft als een van de eigen hoofddoelstellingen de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. Daar willen wij graag op aansluiten. Voor inwoners van Zuid-Holland is een goede kwaliteit van leefomgeving cruciaal.

Hoewel het Rijk inzet op per saldo minder hinder, is er zorg dat deze winst ongelijk verdeeld lijkt te worden, met een onevenredige belasting voor delen van Zuid-Holland. De provincie wil daarom dat de effecten van de luchtruimherziening concreet, eerlijk en meetbaar worden vastgesteld – en dat rekenmodellen aansluiten bij de ervaring van inwoners.

Adviespunten:

- **Bescherming gezondheid**
Wij vinden het van belang om de kwaliteit van leefomgeving en wonen meer in balans te brengen, en meer te laten prevaleren dan nu het geval lijkt in het Schetsontwerp. Zorg voor een heldere toetsing op gezondheidsimpact, met gebruik van actuele en onderbouwde blootstellings-responsrelaties en betrek gezondheidseffecten van geluid, ultrafijnstof, stikstof en geur expliciet bij de ontwerpkeuzes.
- **De commissie STOER** heeft als doel om regelgeving rond woningbouw te versimpelen. Voorstellen uit de STOER kunnen daardoor haaks staan op de fundamenten van een gezonde leefomgeving. Zo adviseert de commissie STOER om de regels voor cumulatie van geluid aan te passen. Ondanks dat de cumulatie van luchtvaartgeluid weliswaar wordt opgepakt in het Nieuwe Stelsel Vliegtuiggeluid, moet er een motiveringsinstrument aanwezig blijven voor de kwaliteit van een gezonde leefomgeving. Wees concreet wat er bij versimpeling dan voor in de plaats komt.
- **Eerlijke verdeling van hinder:** Geen per-saldo-benadering tussen provincies, maar zorg voor een eerlijke verdeling van hinder en geluidswinst. Dit is ook in lijn met de inzet vanuit de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS).

Zuid-Holland vraagt aantoonbare hindervermindering, zowel overdag als 's nachts, in met name in Kaag- en Braassem, Teylingen, Lisse, Oegstgeest en Nieuwkoop. Daarbij ook de bescherming van hinder in de nacht. Voorkomen moet worden dat de luchtruimherziening daarnaast zorgt voor een toename van verkeer op de Kaagbaan.

- **Nachtvluchten** is een groeiende zorg bij omwonenden in het bijzonder onder de aanvliegroute van de primaire baan, de Kaagbaan. Het is van belang dat de overlast in de nacht ook merkbaar zal verminderen voor alle inwoners van de provincie Zuid-Holland, in het bijzonder dat hierin ook de verwachting wordt ingelost dat de verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving een van de primaire doelstellingen is van het Schetsontwerp. We willen dit ook concreet terugzien.
- **Normering en handhaving:** Zorg in eerste instantie voor eenduidige, handhaafbare normen en voorkom structurele overschrijdingen van afgesproken vliegroutes. En dat de monitoring en handhaving ook op orde zijn.
- **Compensatie en leefkwaliteit:** Mochten negatieve effecten niet te vermijden zijn, zorg dan voor heldere compensatie/tegemoetkoming – waarbij rekening moet worden gehouden met duurdere materialen voor geluidsreductie binnenshuis en buitenshuis. Het moet daarbij duidelijk zijn hoe, gemeenten, particulieren en andere partijen hier aanspraak op kunnen maken.
- **Inzicht in effecten:** Maak tijdig en transparant inzichtelijk wat de effecten zijn van de nieuwe vliegroutes als gevolg van de verplaatsing van het naderingspunt RIVER, en de omvang van de hoeveelheid luchtverkeer dat het betreft in de nieuwe situatie boven de woonplaatsen. Zorg voor een veel gedetailleerdere kaart met bestaande en nieuwe vliegroutes, zodat de wijzigingen ook geografisch duidelijk worden.
- **Monitoring en vertrouwen:** Monitoring moet expliciet aansluiting maken met de feitelijke situatie, niet alleen de vergelijking van rekenkundige modellen. Maak daarin duidelijk dat geluidsbelasting niet hetzelfde is als geluidshinder.
- **Investeer in meetprojecten:** Stimuleer daarnaast onafhankelijke meetprojecten, zodat bewoners inzicht krijgen in de werkelijke geluidsbelasting. Druk de hinder uit in concrete aantallen woningen, personen en locaties.
- **Behoud van stille gebieden:** Voorkom dat gebieden die nu relatief stil zijn alsnog worden belast met nieuwe vliegroutes.

Belangrijk is te realiseren dat wanneer het geluid toeneemt, de hinder disproportioneel toeneemt. Oftewel: op plekken waar het relatief stil was is de introductie van vliegtuiggeluid in hogere mate verstorend dan op plekken waar het vliegtuiggeluid al aanwezig was. In die zin is het onverstandig bestaande stille plekken te belasten. Daarom moet de maatschappelijke winst van het verleggen van vliegroutes (bijvoorbeeld een “fors minder aantal geluidgehinderden”) overtuigend genoeg zijn om de lasten anders te verdelen.

2. Woningbouw en ruimtelijke samenhang

De luchtruimherziening en wijzigingen van het Luchthavenverkeersbesluit (LVB) Schiphol kunnen gevolgen hebben voor bestaande en geplande woningbouwlocaties in Zuid-Holland. De provincie pleit voor één integrale beleidsmatige afweging waarin zowel luchtzijdige als landzijdige opgaven in samenhang worden beoordeeld. Daarbij is nadrukkelijke aandacht nodig voor de volksgezondheid en de cumulatieve druk op de leefomgeving.

Luchtzijdige opgaven:

- Het nieuwe Luchthavenverkeerbesluit (LVB Schiphol)
- Invoering van het nieuwe geluidstelsel (NNHS)
- Hoger naderen.
- Verduurzamingsagenda luchtvaart en nieuwe luchtvaartconcepten
- Gezondheidseffecten van emissies (ultrafijnstof, stikstof, CO₂, geur)

Landzijdige opgaven:

- Woningbouw- en verstedelijkingsprogramma's
- Natura 2000-gebieden, stikstofreductie en energietransitie
- Publieke ruimte en infrastructuur
- Nationale afspraken over luchtkwaliteit en gezondheid (zoals het Schone Lucht Akkoord)

Volgens het Ruimtelijk Arrangement, zoals op 2 juni 2025, ondertekend tussen het Rijk en provincie Zuid-Holland, moet het Rijk bij wijzigingen rekening houden met bestaande en geplande woningbouw. De ruimtelijke opgaven en luchtvaart moeten in samenhang, bestuurlijk worden besproken, onder meer in NOVEX Schiphol. De integrale benadering en afweging moet daarin geborgd worden.

Tenslotte zijn er ook ruimtelijke verkenningen zoals "Minder Hinder: Een ruimtelijke verkenning naar een duurzame en toekomstbestendige inrichting van de Schipholregio", waarin kansen worden benoemd om met relatief kleine ingrepen in het luchtruim, potentieel enorme winst te behalen is voor de leefkwaliteit en de mogelijkheden op de grond. Het is onduidelijk in hoeverre met de uitkomsten van deze- en mogelijk andere – studies wordt gewekt.

Adviespunten:

- **Integrale afweging:** Maak inzichtelijk hoe luchtzijdige programma's (Schetsontwerp, (LVB), Hoger Naderen, LIB, Luchtvaart in Transitie) zich verhouden tot landzijdige opgaven (woningbouw, stikstof, energietransitie, publieke ruimte, Schone Lucht Akkoord).

Maak daarmee ook expliciet inzichtelijk hoe het uiteindelijke doel, en hoe de afzonderlijke besluiten en programma's hieraan bijdragen.

- **Effecten op woningbouw:** Breng concreet in beeld welke gevolgen de luchtruimherziening en het LVB hebben voor bestaande en geplande woningbouwlocaties.

Breng de effecten in beeld per grote woningbouwlocatie zoals Valkenhorst. Inclusief de samenhang en stapeling van effecten: geluid, luchtkwaliteit, stikstof en bouwbeperkingen. Evenzo de financiële consequenties en de voortgang op de woningbouwopgave. Maak daarin ook expliciet hoe dit de LIB-contouren beïnvloedt.

- **Recentelijk is de natuurvergunning voor Schiphol vernietigd.** Deze wordt ook niet tijdelijk verlengd. Breng in kaart op welke punten deze moet worden aangevuld, en maak daarin expliciet welke invloed deze aanpassing heeft op het aantal vluchten en de gebieden waarover gevlogen gaat worden.
- **Behouden leefbaarheid:** Maak duidelijk hoe toekomstige leefbaarheid en herstructurering van woongebieden wordt geborgd ondanks luchtvaartbeperkingen.
- **Gezondheid en natuur:** Onderzoek de effecten van nieuwe vliegroutes boven Natura 2000- en stiltegebieden en breng de cumulatie van stikstof, geluid en andere emissies in beeld.
- **Economische ontwikkelingen:** Maak inzichtelijk hoe nieuwe luchtruimindeling samenloopt met regionale ontwikkellocaties zoals ESA ESTEC, Key Reach Leiden, Unmanned Valley, Leiden Bio Science Park en zoeklocaties voor windturbines.
- **Impact RTHA:** Het schetsontwerp stelt voor om het naderingspunt RIVER te verleggen en het militair oefengebied boven Noord-Brabant te verplaatsen naar Noord Nederland. Dit geeft meer ruimte voor het conflicterende verkeer van- en naar RTHA en het naderend verkeer naar Schiphol, en dat dit voor vermindering van hinder er positief uit ziet. Er wordt graag gezien dat dit ook inderdaad in de vervolgstappen van het verdere proces wordt vastgehouden.
- **Extra verkeer op RIVER als gevolg van de beperking van vliegverkeer op Schiphol uit het oosten:** advies is concreet en inzichtelijk te maken in hoeverre er extra verkeer wordt verwacht – ten op zichte van de huidige situatie – als gevolg van beperkingen van vliegverkeer op Schiphol uit het oosten.

Zodra deze gedetailleerde effectanalyses beschikbaar zijn, moet het Ministerie van IenW actief terugkoppelen naar provincies en betreffende gemeenten om gerichte input op te halen en deze in te brengen in de verdere uitwerking van het voorlopige ontwerp. Dit is momenteel nog niet voorzien, maar acht de provincie Zuid-Holland essentieel voor een gedragen besluitvorming.

3. Governance en samenwerking (BRS en NOVEX)

De luchtruimherziening vereist gebiedsgericht maatwerk, transparante besluitvorming en nauwe bestuurlijke samenwerking met de regio. De provincie Zuid-Holland is partner in de BRS. In dit samenwerkingsverband en binnen NOVEX Schiphol wordt gewerkt aan een gezamenlijke koers rond leefomgeving, luchtvaart en ruimtelijke opgaven. Heldere governance en structurele samenwerking met het Rijk zijn essentieel om belangen goed af te wegen en afspraken na te komen.

Adviespunten:

- **Toetsing Ruimtelijk Arrangement:** Zorg voor tijdige toetsing van de afspraken, zodat provincies en gemeenten hun inbreng kunnen leveren voordat besluitvorming plaatsvindt.
- **NOVEX en woningbouw:** Benoem expliciet welke locaties onder NOVEX Schiphol vallen en hoe daar de samenhang tussen luchtvaart en woningbouw blijft geborgd.
- **Structurele afstemming:** Zorg voor structurele samenwerking tussen IenW en het ministerie van VRO, zodat luchtzijdige en landzijdige belangen in samenhang worden beschouwd.
- **Duidelijkheid over agenda:** Maak inzichtelijk welke onderwerpen in NOVEX en BRS worden geagendeerd en hoe de besluitvorming daarover wordt ingericht.
- **Geef aan hoe de effecten van het schetsontwerp** ook inzichtelijk worden gemaakt voor de **Bestuurlijke Regio Rotterdam** en de CRO.
- **Duidelijkheid over proces:** Geef gemeenten en provincies helderheid over momenten waarop zij input kunnen leveren of een zienswijze kunnen indienen.
- **Directe terugkoppeling naar gemeenten:** Zorg voor rechtstreekse terugkoppeling naar gemeenten en regio's Holland Rijnland, Midden-Holland, Rotterdamse regio MRDH. Het is belangrijk dat deze goed betrokken en geïnformeerd worden gehouden uit de eerste hand, door het ministerie zelf.
- **Transparantie naar inwoners:** Informeer bewoners concreet over de maximale impact in hun woonplaats, met bijzondere aandacht voor nachtrust.

Communicatie: Het zou de communicatie zeer ten goede komen als een (schematisch) overzicht van de achtereenvolgende (hoofd)stappen en fasen t/m het verbeteren van routes en hoger naderen wordt gegeven voorzien van een globaal tijdschema. Voor veel belanghebbenden is dit een langdurig traject waarbij men dit niet dagelijks volgt en de stappen en het tijdschema niet standaard paraat heeft. Met het oog op verwachtingen en vragen is zo'n regelmatig terugkerend (schematisch) overzichtje zeer behulpzaam.